

MoWIC FOUNDATION – AMSTERDAM

STICHTING MONUMENTS OF THE DUTCH WEST INDIA COMPANY

E-journaal December 2015

Het stadje Penedo (Brazilië) met Fort Maurits in de Hollandse tijd

(Ingekleurde versie [John Ogilby] van een illustratie [Frans Post] in het boek *De Nieuwe en Onbekende Weereld: Of Beschryving van America en 't Zuid-land*, de [Arnoldus Montanus](#), 1671).

Hernieuwd historisch-archeologisch onderzoek in Alagoas zou interessant zijn !

Geachte Lezers, Vrienden van Cultureel Erfgoed in het Algemeen en van dat wat de MoWIC Foundation behartigt in het bijzonder, gegroet !

Zoals u van ons gewend bent kijken wij in dit E-journaal altijd terug naar de goede dingen in het voorbije jaar en de minder leuke dingen. En wij geven een kijkje in de diverse potjes die MoWIC op het vuur heeft voor het komende jaar.

Er was in 2015 wat te vieren voor MoWIC, namelijk ons 3de lustrum !! Ja zeker, 15 jaar vastberaden inzet voor het erfgoed van de WIC. Met extra focus op de belangrijke rol van de WIC in Brazilië en de bevochten kolonie Hollantsch Brasiel of Nieuw-Holland aldaar. Een indrukwekkende geschiedenis, maar 15 jaar geleden bijna vergeten in Nederland..! En dat terwijl het veiligstellen van de handel op Brazilië, de belangrijkste leverancier van "het witte goud" suiker in die tijd, toch een belangrijke doelstelling was voor de oprichting van de WIC. Na de val in 1654 van het Nederlandse bewind waaierden vele kolonisten en handelshuizen uit naar al bekende of onbekende gebieden in het Caraïbisch Zeegebied.

Nu in 2015 staat Brazilië op de prioriteitenlijst van Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoedlanden (Bedankt MoWIC !!)

Als we het toch over Brazilië hebben, het gaat er financieel beslist niet goed. En er is ook nog een politieke crisis. Maar dat laatste is vooral het gevolg van politieke emancipatie van de Brazilianen, die er schoon genoeg van hebben dat hun gekozen politieke leiders hun zakken vullen met hun belasting geld. Internet en de sociale media spelen daarbij een belangrijke rol. “Weg met de corruptie”, twitteren en whatsappen de Brazilianen. En dat is natuurlijk wel een goede ontwikkeling !

Maar ook in eigen gelederen kreeg onze stichting te maken met tegenslag. 'Ínfelizmente...' 'Lamentavelmente...' Als een Braziliaan een zin zo begint, weet je dat een onheilstijding op komst is. En ja. Helaas overleed begin dit jaar de Beschermheer van onze stichting, Prof. Dr. Ir. C. L. Temminck Groll.

Helaas moeten wij u hierbij informeren dat ons zeer gewaardeerde Beschermheer

Coen Temminck Groll

op 14 februari j.l. is overleden.

In dankbaarheid en respect herdenken wij onze Beschermheer.

Prof. dr. ir. C. L. Temminck Groll was van begin af aan als beschermheer nauw bij onze stichting betrokken en een grote inspiratie voor ons alleen. Met zijn steun en discrete adviezen, was hij voor MoWIC een zeer waardevolle steunpilaar, die wij bijzonder zullen missen. Wij realiseren ons dat we ons gelukkig mogen prijzen dat de MoWIC Foundation gedurende zo'n lange tijd op hem hebben kunnen rekenen als onze Beschermheer.

Hannedea van Nederveen (Dagelijks Bestuur) en Diederik Six (Raad van Advies) hebben namens ons allen van de MoWIC Foundation persoonlijk de condoleances overgebracht aan de familie van Coen Temminck Groll. Mocht u echter behoefte hebben dat ook op persoonlijke titel te willen doen, dan kan dat via de op de bijlage vermelde contactgegevens.

Wij wensen iedereen sterkte met dit verlies.

Het Dagelijks Bestuur MoWIC Foundation

(W.G)

Wiily Metz

Voorzitter MoWIC Foundation

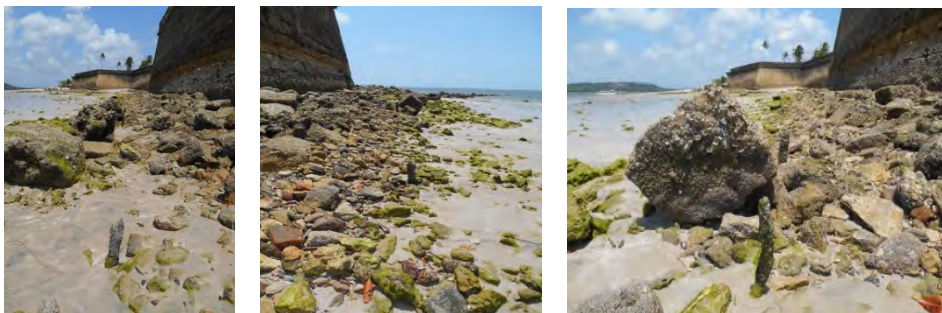
Het heengaan van Beschermheer Prof. Dr. Ir. Coen L. Temminck Groll, die Hannedea heel goed gekend heeft - hij was haar promotor – is voor ons allen van MoWIC een groot verlies. Graag beklemtoont zij zijn grote verdiensten voor de restauratie van koloniale architectuur. Hij droeg MoWIC een warm hart toe, hetgeen zich ook uitte in het genereuze gebaar waarmee hij in 2008 uit de PBF Architectuurprijs

een bedrag voor architectonische toepassing aan de stichting toekende. Inmiddels is besloten dit geld voor het project van het Openlucht-museum Casas de Taipa aan te wenden.

Voor meer informatie over deze bijzondere en uitermate belangrijke Erfgoed-restauratie-grootheid verwijzen wij naar het In Memoriam dat onze secretaris schreef op verzoek van Raadsheer Jhr. Ir. Diederik L. Six, tevens de voorzitter van ICOMOS Nederland – the International Council on Monuments and Sites. Zie: <http://www.icomos.nl/agenda/nieuws/>

Met het tegelproject, restauratie van bijna 1000 Hollandse blauwwitte tegeltjes uit de vroege zeventiende die in een Recifens klooster hangen te verpieteren, is nog niet begonnen. Zoals vermeld, men heeft in Brazilië andere problemen aan het hoofd. Er is geen geld en de Olympische Spelen RIO-2016 moeten nog beginnen. Zodoende is er in de culturele en sociale sectoren het een en ander stil komen te liggen. Het wachten is op betere tijden. In de tussentijd houden wij “onze tegeltjes” scherp in het oog en de vinger aan de pols.

Van Fort Oranje op Itamaracá ontvingen wij eind december de eigenlijk al bekende althans te verwachten, informatie.

Fort Oranje Bastion 3, Bastion 4 en Cortina ¾. (Foto's Erasmo Beltrão, beeldhouwer op Itamaracá)

De mangue (=mangrove) aan de noordkant rukt op en heeft, zoals ondergetekende dat in de jaren tachtig van de vorige eeuw alreeds heeft aanschouwd, de muren van het fort aan die kant bereikt.

Aan de zuid en westkant staat het zeewater nu dagelijks tweemaal tot een meter tegen de muren van het derde en vierde bastion en de cortine daartussen. De beschermende steenhopen die 'o governo' op het strand heeft gedropt, worden warrig tegen de fortmuren geslagen, voor zover ze niet door de stroom zijn meegevoerd. Ook hier is het wachten op betere tijden. De eilandbevolking, trots op hun cultureel erfgoed, betreurt deze gang van zaken - en wij met hen.

Huis Vrijburgh, het verdwenen Paleis van WIC-Gouverneur-generaal Johan Mourits van Nassau, staat in Recife weer in de volle belangstelling. En, men wil daar graag

samenwerken met MoWIC. Er zijn het afgelopen jaar oriënterend gesprekken hierover geweest met onze Erfgoed-vrienden in Recife. MoWIC onderzoekt nu hoe en met wat wij dit Braziliaanse initiatief kunnen ondersteunen. U hoort nog van ons.

Over de Trilha dos Holandeses, eveneens op Itamaracá, wordt gecorrespondeerd over een duurzame in de betekenis van bestendige re-fabricatie van de schitterende voorlichtingspanelen van Luis Jasmin zaliger. De ontwerpen zijn gelocaliseerd; wachten is op fondsen. Dit was een klein maar fijn holistisch project, waar ons land veel goodwill mee heeft verworven. Het Trilha dos Holandeses trekt namelijk niet alleen toeristen, maar ook veel lokale sporters. Het groot-onderhoudsproject, waar we het nu over hebben, biedt een uitgelezen kans voor een Nederlands bedrijf om voor een gering sponsoring bedrag (tienduizend Euro) een maximum aan **brand-exposure** in de regio te krijgen. Dit is een oproep !

De Casas de Taipa, tradinionele (eco-vriendelijke) leemstuc huisjes, zijn in grote delen van Pernambuco inmiddels verdwenen. Ook op het eiland Itamaracá (het eiland van Fort Oranje en de Trilha dos Holandeses, waarop in het Nassau-jaar 2004 onze Secretaris, toen Voorzitter, tot Ereburgeres verkozen werd). De verandering van bouw materiaal van de woningen is uiteraard goed voor de gezondheid van de bevolking, want ook een gevaarlijk insect woont graag in zo'n lemen huisje met lekker veel kieren en spleten. Deze Barbeiro (= kapper), zoals de tropische roofwants [Triatoma triatominae](#) in Brazilië in de volksmond heet, brengt de gevaarlijke **Ziekte van Chagas** over. Een uiteindelijk dodelijke ziekte, waartegen nog steeds geen afdoende medicijn beschikbaar is.

Braziliaans landschap – Frans Post

Casa da Dona Maria Lourdes dos Santos, bezocht door Dona Elódia Negromonte, mei 2005.

Er zijn echter plannen van eilandbewoners om enkele prototypes – uiteraard met anti-barbeiro-behandelde leem – in een soort Openluchtmuseum op het eiland te bewaren. Natuurlijk steunt onze stichting dit project van ganser harten.

- **Wat bestuurszaken betreft was 2015 een dynamisch jaar.** Bestuurslid Alwin van Hees, die met zoveel élan in het begin van het jaar aan zijn bestuurstaken begon, moest al na korte tijd afhaken vanwege onverwachte zorgtaken die hem in familieverband in

beslag gingen nemen. Op deze plaats wensen wij hem daarbij veel succes en tegelijkertijd betreuren wij zijn afscheid uit ons midden. Wij denken met plezier terug op zijn boeiende lezing over zijn restauratiewerkzaamheden in de Provincie Limburg, die hij bij de aanvaarding van zijn bestuursfunctie voor de stichting gaf. Daar zaten we, een kracht minderelaas voor MoWIC,

▪

Helaas heeft ook Willy Metz besloten om haar activiteiten als MoWIC-bestuurder in 2015 af te bouwen. Ze wil meer tijd hebben om haar passie voor dieren te concretiseren via haar Stichting Animales (www.animales.nl). We missen in Willy's een aimabele collega en ervaren bestuurder en danken haar voor al die jaren die zij zich heeft ingezet voor het wel en wee van de stichting MoWIC.

Door het vertrek van deze personen had het bestuur van MoWIC niet alleen een urgente vacature voor een secretaris, maar ook voor een voorzitter. Willem Muller was bereid zijn positie van vicevoorzitter te verlaten en de stichting voor te zitten. Zijn lange internationale ervaring komt hem daarbij zeer te stade. Hans Knijnenburg stelde zich beschikbaar als vicevoorzitter. Door het schuiven met de posten met twee man minder, kwam er veel druk op het bestuur. Maar als de nood het hoogst is, zegt een oud gezegde... En gelukkig, vanuit Curaçao kwam onze Raadsheer Carel de Hase met de oplossing. En zodoende vonden wij de heer Paul Comenencia, eveneens als Carel ex-diplomaat, bereid, om het MoWIC Bestuur met raad en daad te komen versterken. Voor deze ontwikkeling zijn wij de twee landgenoten van dat mooie Eiland in de Zon, Curaçao, bijzonder dankbaar!

Mocht u echter geïnteresseerd zijn – we zijn nog steeds op zoek naar mensen die de MoWIC Foundation willen komen versterken !

Zoals hierboven al vermeld, was er in 2015 ook iets te vieren voor de MoWIC Foundation . Bij een verjaardag hoort natuurlijk een **cadeau**. **In de Bijlage** hieronder vermelde bladzijden zijn de eersten uit een neerslag van wat MoWIC in zijn 15-jarig bestaan zoal gedaan heeft. Deze **MoWIC Inventory** is een chronologische inventaris van vrijwel alle projecten, projectvoorstellen, rapportages, lezingen en Powerpoint presentaties, alsmede van educatieve activiteiten zoals vertalingen, historische informatie en voorlichtingsgeschriften. Een ringband van 469 pagina's is het lijvige resultaat. De inhoudsopgave toont de onderwerpen die de stichting heeft behandeld.

Het idee voor dit cadeau is van Raadsheer Reinier Russell, die eveneens voor de redactionele uitvoering en materiele afwerking zorgde. Uiteraard is het Bestuur hem hiervoor grote dank verschuldigd. (Overigens zijn de bladzijden in dit E-journaal nog uit het concept.)

Graag willen wij dit cadeau met u delen. Mocht u belangstelling hebben, stuur ons dan even een mailtje (mowic.foundation@gmail.com) met uw naam, huisadres en reden van uw interesse. Wij sturen u dan een kopie van deze MoWIC Inventory gratis toe. Het eerste exemplaar is inmiddels door Reinier Russell uitgereikt aan de Ambassadeur van Brazilië in Nederland, Zijne Excellentie Piragibe dos Santos Tarragô. De receptie ter ere van de Dia da Independência op de Residentie van de in ons werk geïnteresseerde Ambassadeur is een jaarlijks terugkerend festijn. Wij prijzen ons gelukkig daarbij aanwezig te mogen zijn.

Een bewogen jaar is ten einde. Het nieuwe lonkt ons toe. Moge de stagnatie die is opgetreden, in 2016 worden omgebogen in frisse, vrolijke activiteit! Eerst nog even de Olympische Spelen laten passeren, per slot ook een uiting van cultureel erfgoed.

Namens het MoWIC Bestuur wensen wij u allen

Feliz Ano Novo !

Willem F. Muller
Voorzitter
Hannedea C. van Nederveen Meerkerk
h.t. Secretaris

De MoWIC Foundation – Stichting Monuments of the Dutch West India Company – is een onafhankelijke Nederlandse non-profit organisatie van vrijwilligers die zich inzetten voor het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek naar en het behoud van monumenten en cultureel erfgoed van de Nederlandse West-Indische Compagnie (1621-1791). Uiteraard kijkt MoWIC niet alleen maar naar het verleden, maar nadrukkelijk ook naar hoe dit gemeenschappelijk erfgoed een stimulerende sociale, maatschappelijke rol kan spelen voor ontplooiing en welzijn van de bewoners van betrokken landen, vandaag en in de toekomst.

Email adres: mowic.foundation@gmail.com website:
<http://mowicfoundation.startbewijs.nl/>

Bijlage

**MoWIC Inventory on Brochures, Folders, Reports and Advices
on Exploration and Conservation of the Cultural Heritage
of the former Dutch West India Company
since 2000**

MoWIC

**Realized with support of the Honorary Consulate of the Federal
Republic of Brazil in the Netherlands, Amsterdam 2015**

Table of Contents

1. **Project Fort Orange on Itamaracá, PE Brazil (2000)**
On behalf of HGIS, c.q. Ministry of Foreign Affairs and Ministry of OCW
2. **Vingboons Atlas of IAHGP (2000-2002)**
- 3, 3.a,3.b,3.c **Project Trilha dos Holandeses and Bridge of Vila Velha on Itamaracá, PE Brazil (2002)** O.b.o. Dutch Embassy in Brazil and *Patrocinadores holando-brasileiros*
4. **Programa Alagoas Holanda Alagoas. Programa educativo para UFAL (2000-2002)**
5. **Fumo holandês em relação dos achados na Itamaracá (2002-2003)** Para Laboratório de Arqueologia da UFPE (LA) e alunos
6. **Fontes históricas holandesas da Ilha de Itamaracá e do Forte Orange (2002)**
Para LA e alunos
7. **Overhead sheets presentatie Politiek en Economie in Hollands Brasiel (2002)**
Hannedea van Nederveen Meerkerk (KIT)
8. **Palestra do Contexto da Vila Velha (2003)**
Hannedea van Nederveen Meerkerk. Para os Moradores, Sacristia da Igreja
9. **Strongholds of Dutch Brazil (2003)**
O.b.o. Her Majesty Queen Beatrix
10. **Inventory of Flora & Fauna of the Trilha dos Holandeses. By Cláudio Avellar MD and Images of flora and fauna Luis Jasmin. O.b.o. Her Majesty Queen Beatrix**
11. **Shared Cultural Heritage (2003)**
CD-Rom
12. **Firma RAAP Tradução em português do Relatório das Pesquisas da Casa Friburgo e da Ilha da Coquáia, PE (2003)**
Para IPHAN, FUNDARPE, Prefeitura Recife
13. **Corrida MoWIC ADITA. Apóio aos Pescadores da região de Forte Orange na Itamaracá (2004)**
14. **Azulejos holandeses no Convento de Santo Antônio do Recife, PE. FUNDARPE (Ulysses Pernambucano de Mello) & MoWIC (2004-2005)**
Restoration Project of Dutch Tiles in the Convento de Santo Antônio do Recife, PE
15. **Ston Oso**
Voorstel tot Restauratieproject van een ruïne in Paramaribo, Suriname (2004-2009)
16. **Historia Naturalis, Piso, Marcgraf (1648) (2004)**
Inheemse medische kennis in het moederne onderwijs
17. **Dessalanisação de Azulejos (2005)**
Tradução de Ontzouten van Tegels, Pier Terwen 1981. Adicionado duma Explicação Quimica, Arne van der Gen Ph.D.. Para IPHAN FUNDARPE, Grifo e alunos

18. **Fortes do Brasil. Inventory on all fortresses of Brazil (2005)**
Para IPHAN, UNESCO
19. **Brochure Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed (2006)**
Voor Ministeries van Buitenlandse Zaken, Onderwijs/Kunsten/Wetenschappen en Economische Zaken
20. **Vertaling BOEK Azulejos (2007)**
21. **Onderzoeksproject Huis Vrijburg (oktober 2006 – juni 2008)**
MoWIC Foundation & FUNDARPE
22. **MoWIC Conferentie Curaçao (2009)**
23. **Cultural Heritage Conference Day Rotterdam (2009)**
24. **Waterbronnen Curaçao op instigatie Mary van Soest (2009)**
Voor Monumentenorganisaties op Curaçao
25. **Report Expertise Mission Dutch Tiles in Brazil (EM) (2010)**
O.b.o. Dutch Embassy in Brazil and World Monuments Fund
26. **Missão dos Peritos Azulejos Holandeses Convento de Santo Antônio do Recife (2012)**
Gregor de Rooy. Tradução do relatório da EM 25
27. **Materiaalbehandeling Hollandse Tegels Adviezen van Prof. Dr. Rob van Hees, Delft 2013**
28. **Correspondence Technic Advice Dutch Tiles in Recife Ing. Willem F. Muller with Kate van Lookeren Campagne-Nuttall M.D. on behalf of Dra Pérsida Ribeiro Omena**
29. **Bezoekverslag Willem F. Muller aan Convento de Santo Antônio, Recife en Fort Oranje, Itamaracá PE**
30. **Frans Post en de Casas de taipa. Projectvoorstel**
31. **Powerpoint presentaties**
32. **Memorandum of Understanding**
33. **Qua Patet Orbis. Reinier Russell et al.**
34. **List of publications**

De Stichting MoWIC stelt zich ten doel het cultureel erfgoed van de voormalige Geotrooierde West-Indische Compagnie te onderzoeken en te beschermen. Hier geassisteerd door drie *operários* van het Project Fort Oranje, 2002-2003